

Proliferatie van massavernietigingswapens

Non-proliferatiebeleid

Een aantal landen in de wereld werkt aan de ontwikkeling van massavernietigingswapens. Dat zijn wapens die grote aantallen mensen in korte tijd kunnen doden of uitschakelen. Het gaat in het bijzonder om nucleaire wapens (kernwapens, stralingswapens), chemische wapens (zoals gifgassen) en biologische wapens (natuurlijke gifstoffen en ziekteverwekkers, zoals bijvoorbeeld de antrax-bacterie). Daarnaast ontwikkelen of verwerven deze landen doorgaans ook overbrengingsmiddelen voor dergelijke wapens, zoals raketten, kruisvluchtwapens en onbemande vliegtuigen. De materialen om massavernietigingswapens en overbrengingsmiddelen te produceren, probeert men vaak aan te schaffen in geïndustrialiseerde landen zoals Nederland. Ook wordt getracht kennis te vergaren.

Bovendien moet er rekening mee worden gehouden dat terroristen gebruik zouden willen maken van massavernietigingswapens om aanslagen te plegen. Ook zij kunnen proberen kennis en materialen te verkrijgen in ons land. In dit verband wordt vaak de term NBC-terrorisme gebruikt.

Het voorkomen van de verspreiding van massavernietigingswapens en hun overbrengingsmiddelen - kortweg aangeduid met 'non-proliferatie' - is een van de uitgangspunten van de Nederlandse buitenlandse politiek en het Nederlandse exportbeleid. Nederland is aangesloten bij alle relevante multilaterale verdragen en samenwerkingsverbanden die tot doel hebben verspreiding ('proliferatie') van dergelijke wapens tegen te gaan.

Taak AIVD

De taak van de AIVD op het gebied van non-proliferatie bestaat uit het verrichten van onderzoek naar, en het tijdig onderkennen van verwervingspogingen in ons land en het helpen voorkomen van Nederlandse betrokkenheid bij de proliferatie van massavernietigingswapens. De AIVD draagt zo bij aan de verdediging van de internationale veiligheid, de integriteit van Nederland als verdrags-

Informatie

partner en de bescherming van de reputatie van het Nederlandse bedrijfsleven en wetenschappelijke instellingen. Deze belangen kunnen grote schade oplopen, wanneer zou blijken dat Nederlandse bedrijven of instellingen betrokken geraakt zijn bij leveranties aan programma's voor massavernietigingswapens en hun overbrengingsmiddelen. Daarnaast heeft de AIVD een belangrijke taak bij het bestrijden van terrorisme. Terrorismen vormt een aantasting van de nationale en internationale rechtsorde en ontwricht - zeker bij het gebruik van (of dreigen met) massavernietigingswapens - het maatschappelijk leven.

Proliferatielanden

De belangrijkste landen van zorg op proliferatiegebied zijn Iran, Irak, Libië, Syrië, India, Pakistan en Noord-Korea. Van deze landen zijn met name Iran, Irak, Libië en Pakistan in Nederland actief om materialen en kennis te verwerven.

Iran wordt ervan verdacht nucleaire, chemische en biologische wapens te ontwikkelen en heeft een programma voor het maken van ballistische raketten.

In Irak is een groot deel van de infrastructuur voor de vervaardiging van massavernietigingswapens en raketten tussen 1991 en 1998 ontmanteld door de United Nations Special Commission on Iraq (UNSCOM). Er bestaan echter verdenkingen dat Irak niet alleen wapentuig verborgen heeft gehouden voor UNSCOM, maar ook opnieuw massavernietigingswapens en de overbrengingsmiddelen daarvoor ontwikkelt. De opvolger van UNSCOM, de United Nations Monitoring, Verification and Inspection Commission (UNMOVIC) heeft tot op heden geen inspecties kunnen uitvoeren. VN-sancties bepalen vooralsnog dat slechts onder voorwaarden handel met Irak kan worden gedreven.

Ook Libië wordt ervan verdacht programma's te ontwikkelen voor massavernietigingswapens en ballistische raketten. De AIVD doet onderzoek naar Libische verwervingsactiviteiten in Nederland ten behoeve van deze programma's.

De activiteiten van Pakistan op proliferatiegebied concentreren zich in Nederland met name op de verwerving van goederen ten behoeve van het raketprogramma en het nucleaire programma. Pakistan beschikt over kernwapens.

Verwervingsmethoden

De verwerving ten behoeve van programma's voor massavernietigingswapens en hun overbrengingsmiddelen geschiedt meestal niet openlijk. Landen en organisaties die voor dergelijke wapens kennis en materialen trachten te bemachtigen volgen velerlei slinkse wegen, zoals het gebruik van ingewikkelde transportroutes met veel tussenschakels, het gebruik van valse 'front'-organisaties, valse eindgebruikers, fraude op handels- en transportdocumenten, en combinaties daarvan. Zij opereren daarbij ook via internet.

Nederland

Nederland is een aantrekkelijk verwervingsgebied voor proliferatie-relevante materialen en kennis. Nederlandse bedrijven en onderzoeksinstellingen beschikken over een grote verscheidenheid aan relevante hoogwaardige kennis en goederen. Ook heeft Nederland van oudsher

goede handelsrelaties met vrijwel alle landen van zorg op dat gebied. Bovendien bezoeken wetenschappers en studenten uit die landen geregeld onze universiteiten en laboratoria. Bedrijven en onderzoeksinstellingen kunnen daarbij ook het risico lopen dat zij, ongewild en onbewust, meewerken aan proliferatie.

Werkwijze AIVD

De AIVD werkt nauw samen met de voor dit beleidsterrein verantwoordelijke ministeries van Buitenlandse Zaken en Economische Zaken. De AIVD adviseert het ministerie van Economische Zaken bij de afgifte van exportvergunningen. Wanneer de AIVD op overtredingen van de exportcontrole-wetgeving stuit, wordt dat gemeld aan de justitiële autoriteiten. Omdat verwervingsnetwerken zich over de hele wereld uitstrekken, is internationale samenwerking bij het tegengaan van proliferatie onontbeerlijk. De AIVD werkt daarom samen met buitenlandse inlichtingen- en veiligheidsdiensten. In Nederland werkt de AIVD samen met de MIVD en met uitvoerende instanties als de Economische Controledienst en de Douane. Voor bedrijven en instellingen heeft de AIVD een bewustmakingsprogramma ten aanzien van proliferatierisico's. In het kader van dat programma bestaat er ook een brochure 'Risico's voor bedrijven en instellingen'.

Juni 2002